

Irodalom

Mivel e könyvnek nagyon sok szereplője van, és mindnek az életrajza bővelkedik érdekes eseményekben, talán a rövid és célirányos ismeretetések felkeltik az olvasó érdeklődését a tekintetben, hogy jobban megismerje az illető életét és alkotását, valamint a kort, amelyben élt. Ezért az alábbiakban olyan forrásokat sorolunk fel, amelyek további tájékozódásra alkalmasak. Nem adunk meg könnyen elérhető internetes forrásokat, amelyek egyszerűen a név beírásával is hozzáférhetőek. Ezekkel óvatosan kell bánni. Olyan, például Wikipédia-szócikkeknel, ahol nincs releváns irodalom megadva, nem szabad hiteles forrásnak tekinteni az ott leírtakat. A másik gond, hogy számos megemlékező cikkben, különösen, ha az honfitársaktól ered, túlzó és gyakorta hamis megállapításokat találunk. Ezekre sajnos példa néhány kiválasztott hősről, Lomonoszovról, Kitaibelről és Thánról szóló számos írás is. Az önéletrajzok pedig óhatatlanul magukban rejteneik kisebb-nagyobb szépítéseket, illetve a szerzők világlátása, ellen- és rokonszenve is némileg torzítja azokat.

Általános magyar nyelvű tudománytörténeti munkák

- Balázs Lóránt: *A kémia története*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996.
Benedek István: *A tudás útja*. Magyar Könyvklub, Budapest, 1994.
Bodó Barna (szerk.): *Eötvös Loránd tudományos és művelődéspolitikai írásaiból*. Kritérium, Bukarest, 1980.
Born, Max: *Válogatott tanulmányok*. Fordította: Nagy Imre, Fényes Imre. Gondolat, Budapest, 1973.
Buday Tibor – Budayné Mosonyi K.: *A fizika fejedelme*. Magvető, Budapest, 1986.
Endrei Walter – Jeszenszky Sándor (szerk.): *Technikatörténet 1760–1960*. ELTE, Budapest, 1993.
Findlay, Alexander – Williams, Trevor I.: *A kémia száz éve*. Fordította: Jávor Péter. Gondolat, Budapest, 1969.
Gindikin, Simon: *Történetek fizikusokról és matematikusokról*. Typotex, Budapest, 2003.

- Heisenberg, Werner: *A rész és az egész. Beszélgetések az atomfizikáról*. Fordította: Falvy Mihály. Gondolat, Budapest, 1975.
- Inzelt György: *Kalandozások a kémia múltjában és jelenében*. Vince, Budapest, 2003.
- Inzelt György: *Mély kútforrása a bölcsességnek. Vegyészek és vegyületek*. L'Harmattan, Budapest, 2012.
- Inzelt György: *Vegykonyhájában szintén megteszi. A kémiáról és más dolgokról*. Akadémiai, Budapest, 2006.
- Kudrjavcev, P. Sz.: *A fizika története*. Fordította: Lovas György. Akadémiai, Budapest, 1951.
- Móra László – Próder István: *A magyar kémia és vegyipar kronológiája*. Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület – Magyar Tudománytörténeti Intézet, Budapest–Piliscsaba, 1997.
- Neumann János: *Válogatott előadások és tanulmányok*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965.
- Ropolyi László – Szegedi Péter (szerk.): *A tudományos gondolkodás története*. ELTE Eötvös, Budapest, 2000.
- Simonyi Károly: *A fizika kultúrtörténete*. Gondolat, Budapest, 1981.
- Szabadváry Ferenc – Szőkefalvi Nagy Zoltán: *A kémia története Magyarországon*. Akadémiai, Budapest, 1972.
- Szabadváry Ferenc: *Az analitikai kémia módszereinek kialakulása*. Akadémiai, Budapest, 1960.
- Szathmáry László: *Régi magyar vegytudorok* (szerk. Gazda István) Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba, 2003.
- Szent-Györgyi Albert: *Egy biológus gondolatai*. Gondolat, Budapest, 1970.
- Zsákó János: *Az elemek története*. Tudományos Kiadó, Bukarest, 1964.

További válogatott olvasnivalók a különböző fejezetekhez

- Bevezetés és Lomonoszov hírneve és tényleges szerepe a természettudományok fejlődésében
- Boris Menshutkin and the "Rediscovery" of Lomonosov. In: Usitalo, Steven A.: *The Invention of Mikhail Lomonosov. A Russian National Myth*. Academic Studies Press, 2013.
- Gindikin, Simon: *Történetek fizikusokról és matematikusokról*. Typotex, 2003.
- Gribbin, John: *A tudomány története 1543-tól napjainkig*. Akkord, Budapest, 2004.
- Hargittai István – Hargittai Magdolna: *Budapesti séták a tudomány körül*. Akadémiai, Budapest, 2015.
- Hettche, Matt: "Christian Wolff", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2016 Edition). Edited by Edward N. Zalta. <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/wolff-christian/>. A letöltés ideje 2020. március 26.

- Kurtz, D. W. (ed.): *Transits of Venus: New Views of the Solar System and Galaxy*, Cambridge University Press, New York (2005), 209.
- Landsberg, G. S. (ed.): *Textbook of Elementary Physics*. III. Translated by Artemy Troitsky. University Press Pacific, Honolulu, HI (2000), chap. 121.
- Lomonoszov válogatott írásai. Európa–Helikon, Budapest, 1982.
- M. V. Lomonosov, *Mikhail Vasil'evich Lomonosov on the Corpuscular Theory*. Translated with an introduction by H. M. Leicester. Harvard University Press, Cambridge, MA, 1970.
- M. V. Lomonoszov. *Fizikai és kémiai munkái 1738–1746*. I. Szovjet Tudományos Akadémia. Moszkva, 1950.
- M. V. Lomonoszov. *Fizikai és kémiai munkái*. II. Szovjet Tudományos Akadémia. Moszkva, 1951.
- Menshutkin, Boris N.: *Russia's Lomonosov: Chemist, Courtier, Physicist, Poet*. Translated by Jeannette Eyre Thal – Edward J. Webster. Princeton University Press, Princeton, NJ, 1952.
- Petrova, M. A.: *II. Katalin és II. József. Az orosz–osztrák szövetség formálódása 1780–1790*. Nauka, Moszkva, 2011 (oroszul).
- Schultheisz Emil: *Kereszturi Ferenc és a medicina Oroszországban*. Magyar Tudománytörténeti Intézet. Szerkesztette: Gazda István. <http://mek.oszk.hu/05400/05425/pdf/>. A letöltés ideje 2020. március 26.
- Shiltsev, Vladimir: *Mikhail Lomonosov and the dawn of Russian science*. *Physics Today* 65 (2012) 2, 40.
- Tardy Lajos – Schultheisz Emil – Váradi-Sternberg János: *Magyar orvosok a cári Oroszországban*. Szerkesztette: Gazda István. A Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 79. kötet, 2009.
- V. Molnár László: *300 éve született a „krakéler” akadémikus. M. V. Lomonoszov portrévázlata*. *Ponticulus Hungaricus* 19 (2015)m 3.
- Vavilov, S. – Kravetz, T. (eds.): *M. V. Lomonosov, Complete Works*. I–XI. Akad. Nauk. SSSR, Moscow and Leningrad (1950–83).

Kitaibel Pál kémiai munkásságáról és koráról

- Báldi Tamás – Papp Gábor – Weiszbürg Tamás: *Mozart „geológus” barátai*. *Természet Világa* 117 (1986), 11.
- Horváth Zoltán: *Mozart, Jacquin, Born*. Tudomány, 1986. február.
- Kitaibel, Pauli: *Hydrographica Hungariae*. Szerk. Joannes Schuster. J. M. Trattner de Petróza, Pest, 1829.
- Longa Péterné: *A háromszor felfedezett tellúr, avagy geológusok A varázsfurolában*. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 111 (2006) 4. 1.

- Molnár V. Attila: 250 éve született „a magyar Linné”: *Kitaibel Pál*. Magyar Tudomány 8 (2008), 939.
- Papp Gábor: *Kitaibel és Klaproth vitája a tellúr felfedezéséről a korabeli dokumentumok tükrében*. *Börzsönyvidék* (Szob) 3 (2005), 147–178.
- Papp Gábor: *Pilsum – „új” név a tellúr szinonimlistáján*. *Magyar Kémikusok Lapja* 56 (2001), 179–181.
- Szathmáry László: *Kitaibel Pál, a magyar chemikus*. *A Magyar Gyógyszerész-tudományi Társaság Értesítője* 7 (1931), 343–375.
- Szathmáry László: *Régi magyar vegytudorok*. Sajtó alá rendezte: Gazda István. Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba, 2003. 157–192.
- Waldstein, Francis – *Kitaibel, Pauli: Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariae* („*Descriptions and pictures of the rare plants of Hungary*”); M. A. Schmidt, Vienna, I. kötet, 1802, II. kötet 1805, III. kötet 1812.
- Weeks, Mary Elvira E.: *The discovery of tellurium*. *Journal of Chemical Education* 12 (1935), 403.

Than Károly és a szerves kémia

Gondolatok egy 2015 őszén megjelent könyv kapcsán

- Beck Mihály: *Than Károly élete és munkássága*. Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba, 2008.
- Than Károly: *Carbonidok. Organikus chemia*. Szerkesztette: Tömpe Péter. Pytheas Könyvmanufaktúra, 2015.
- Than Károly: *Emlékirat a m. kir. egyetem újonnan építendő vegytani intézetének érdekében*. 1866.

Wilhelm Ostwald és a fizikai kémia születése

- Blackmore, John (ed.): *Ludwig Boltzmann His Later Life and Philosophy, 1900–1906: Book one: A documentary history*. Springer, Dordrecht, 1995.
- Ilosvay Lajos: *Emlékezésed Berthelot Marcellin k[ülső]. tag fölött*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1912.
- Niese, Siegfried: *Hevesy György*. Akadémiai, Budapest, 2018.
- Ostwald, Wilhelm: *Feltalálók, felfedezők, nagy emberek*. Fordította: Kósa Miklós. Révai-kiadás, Budapest, 1912.
- Renan, Ernest – Berthelot, Marcellin: *Correspondance, 1847–1892*. (French edition), Nabu Press, 2010.
- Scholz, Fritz – Smail Jack, Robert (eds.): *Wilhelm Ostwald. The Autobiography*. Springer Int. Publ. AG, 2017.
- Szabó László: *Csontváry Kosztka Tivadar. (A magyar művészet mesterei XII.)* Kossuth, Budapest, 2009.

*A tudományos kémia és vegyészeti iparok helyzete
Magyarországon a kiegyezés időszakában*

- Bácskai Vera: *Egy kalandor gyáros és egy spekuláló tőkepezésese esete.* [Lichtl Károly, Kappel Frigyes] *Korall Társadalomtörténeti Folyóirat* 16 (2015) 61. 43–67.
- Beck Mihály: *Than Károly élete és munkássága.* Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba, 2008.
- Eötvös József levelei fiához, Eötvös Lorándhoz, Szépirodalmi, Budapest, 1988.
- Findlay, Alexander – Williams, Trevor I.: *A kémia száz éve.* Fordította: Jávor Péter. Gondolat, Budapest, 1969.
- Gyömrei Sándor: *A kereskedelmi tőke kialakulása és szerepe Pest-Budán 1849-ig.* In: Pesta László (főszerk.): *Tanulmányok Budapest múltjából.* XII. (Budapest Várostörténeti Monográfiái 19.) Budapest, 1957, 198–278.
- Horánszky Nándor: *150 éves az Organisationsentwurf. – A dokumentum és hatása gimnáziumi oktatásunkra.* Új Pedagógiai Szemle, 1999. szeptember.
- Inzelt György: *Elektrokémiai kutatások Magyarországon 1895-től napjainkig.* Magyar Kémiai Folyóirat 100 (1994), 20–41.
- Inzelt György: *Than Károly és a szerves kémia. Gondolatok egy 2015 őszi megjelenő könyv kapcsán.* Magyar Kémikusok Lapja 71 (2016) 58–60.
- Kovács Ottó: *Zarzetky József és gyufagyárai.* Magyar Kémikusok Lapja 66 (2011), 130–131.
- Krausz Simon: *A pénzember. Egy magyar bankár története.* Kossuth, Budapest, 1991. (Eredeti könyv: *Uő: Életem,* Budapest, Cserépfalvi, 1937.)
- Mérei Gyula: *Magyar iparfejlődés 1790–1848.* Magyar Történelmi Társulat. Közoktatásügyi Kiadóvállalat, Budapest, 1951.
- Radnóti Katalin – Inzelt György: *„Bámulattal szemléljük a testek önsugárzását...”* *Az atomkorszak magyar úttörői, Szemelvények a nukleáris tudomány történetéből, Gondolkodók, gondolatok, eredmények.* (Szerkesztette: Vértes Attila.) Akadémiai, Budapest, 2009.
- Szabadváry Ferenc: *Kémiai Tanszékcsoport. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karának története 1635–1985.* ELTE, Budapest, 1991.
- Szathmáry László: *A gyufa története a XIX-ik század végéig.* Kis Akadémia, Budapest, 1935, 127.
- Szathmáry László: *Régi magyar vegytudorok.* Sajtó alá rendezte: Gazda István. Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba, 2003.
- Szathmáry László: *Régi magyar vegytudorok.* Sajtó alá rendezte: Gazda István. Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba, 2003.
- Than Károly: *Emlékirat a m. kir. egyetem újonnan építendő vegytani intézetének érdekében.* 1866.

Tudósok és az első világháború

- Ahamed, Liaquat: *Lords of Finance*. Windmill Books, Random House, London, 2010.
- Born, Max: *Mit tettem mint fizikus? Válogatott tanulmányok*. Gondolat, Budapest, 1973.
- Brogie, Louis de: *Aggodalmaim a kvantumok problémája kapcsán. Válogatott tanulmányok*. Gondolat, Budapest, 1968.
- Derencin, Robert: *Maintenance and usage of submarine batteries*. 2003. <https://uboat.net/articles/id/54>. A letöltés ideje 2020. március 26.
- Dobson Szabolcs: *Az I. világháború és a gyógyszerek. A gyógyszerkincs és a gyógyszerészet az I. világháború előestéjén*. In: Gazda István (szerk.): *Háború és orvoslás. Az I. világháború katonaegészségügye, annak néhány előzménye és utóélete. Orvostörténeti tanulmányok*. Összeállította: Kapronczay Károly. Magyar Orvostörténelmi Társaság Budapest – Magyar Tudománytörténeti Intézet, Budapest, 2015.
- George de Hevesy Nobel Prize medal at auction*. <https://www.coinworld.com/news/precious-metals/george-de-hevey-nobel-prize-medal-at-auction.html>. A letöltés ideje 2020. március 26.
- György Sándor Balázs: *Osztrák–magyar haditengerészek kínai és japán fogságban*. 2015 https://napitortenelmiforras.blog.hu/2015/07/30/osztrak-magyar_haditengereszek_kinai_es_japan_fogsagban. A letöltés ideje 2020. március 26.
- Hašek, Jaroslav: *Švejk. Egy derék katona kalandjai a világháborúban*. Fordította: Réz Ádám. Ciceró, Budapest, 1982.
- Hevesy György Nobel-díja: <https://www.numisbids.com/n.php?p=lot&sid=2284&lot=77>. A letöltés ideje 2020. március 26.
- Inzelt György: Egyetlen cikk elég a halhatatlansághoz. In: Fehér Márta – Gábor Éva (szerk.): *Polanyiana*. XII. (1–2.), Polányi Mihály Szabadelvű Filozófiai Társaság, Budapest, 2003, 75–90.
- Kiss László: *Az orvostudomány válaszai az I. világháború kihívásaira*. In: Gazda István (szerk.): *Háború és orvoslás. Az I. világháború katonaegészségügye, annak néhány előzménye és utóélete. Orvostörténeti tanulmányok*. Összeállította: Kapronczay Károly. Magyar Orvostörténelmi Társaság, Budapest – Magyar Tudománytörténeti Intézet, 2015.
- Kloska Tamás: *Gáza – ahol a magyar tüzérek brit tankokkal találkoznak*. 2015. https://napitortenelmiforras.blog.hu/2015/07/23/gaza_ahol_magyar_tuzerek_brit_tankokkal_talalkoztak. A letöltés ideje 2020. március 26.
- Lawrence, D. H.: *Lady Chatterly és a kedvесе*. Fordította: Braun Soma és Gellért Hugó. Nova Irodalmi Intézet, Budapest, 1935.
- Lutz, Martin: *Siemens im Sowjetgeschäft. Eine Institutionengeschichte der deutsch-sowjetischen Beziehungen 1917–1933*. Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2011.

- Mayneord, William Valentine, F. R. S.: *John Alfred Valentine Butler*. Biographical Memoirs of Fellows of Royal Society 25 (1979), 144–178.
- Moss, Ralph W.: *Szent-Györgyi Albert*. Typotex, Budapest, 2003.
- Mózsa Szabolcs: *Az orvos Polányi*. In: Fehér Márta – Gábor Éva (szerk.): *Polányiana*. XII. (1–2.), Polányi Mihály Szabadelvű Filozófiai Társaság, Budapest, 2003, 41–47.
- Niesse, Siegfried: *Hevesy György*. Akadémiai, Budapest, 2018.
- Panayi, Panikos: *Enemy in our Midst: Germans in Britain during the First World War*. Bloomsbury, London, 1991.
- Sime, Ruth Lewin: *Lise Meitner: A life for physics*. University California Press, Berkeley, California, 1997.
- Thackray, Arnold – Meyers, Minor: *Arnold O. Beckman. One hundred years of excellence*. Chemical Heritage Foundation, Philadelphia, 2000.
- Vickery, Hubert Bradford: *William Mansfield Clark (1884–1964)*. Biographical Memoirs, National Academy of Sciences 39 (1967), 27–36.
- Vitéz Kubinyi Gyula: *Az Isonzó-csaták legyőzhetetlen magyar csapatai*. <https://halomtarjan.hu/magyarkatona/isonzocsatak-1-2.htm>. A letöltés ideje 2020. március 26.
- Wagh, Alexander: *A Wittgeinsteinek. Egy békétlen család*. Európa, Budapest, 2010.
- Wolff, Stefan L.: *Physiker im „Krieg der Geister“ Münchnerzentrum für Wissenschafts und Technik Geschichte*. Münchner Zentrum Für Wissenschafts - Und Technikgeschichte, München, 2001. https://www.deutsches-museum.de/fileadmin/Content/010_DM/050_Forschung/020_Forschung_Mitarbeiter/Wolff_01.pdf. A letöltés ideje 2020. március 26.

Az elemek periódusos rendszerének nemzetközi éve 2019

Mengyelejev örülne: teljes az első hét periódus a táblázatban

- Barber, R. C. – Gäggeler, H. W. – Karol, P. J. – Nakahara, H. – Vardaci, E. – Vogt, E. W.: *Pure and Applied Chemistry* 81 (2009) 1331.
- Barber, R. C. – Karol, P. J. – Nakahara, H. – Vardaci, E. – Vogt, E. W.: *Pure and Applied Chemistry* 83 (2011) 1485.
- Hofmann, Sigurd – Dmitriev, Sergey N. – Fahlander, Claes – M. Gates, Jacklyn – Roberto, James B. – Sakai, Hideyuki: *On the discovery of new elements*. *Pure and Applied Chemistry* 90 (2018) 1773–1832.
- Karol, P. J. – Nakahara, H. – Petley, B. W. – Vogt, E. W.: *Pure and Applied Chemistry* 75 (2003) 1601.

Karol, P. J. – Nakahara, H. – Petley, B. W. – Vogt, E: Pure and Applied Chemistry 73 (2001) 959.

Sajtóbejelentés 2016. november 30-án: *IUPAC Announces the Names of the Elements* 113, 115, 117, 118.

Néhány tudományos közlemény, amelyek illusztrálják, hogy hány kutató dolgozott az új elemek felfedezésén egy-egy csoportban:

K. Morita, K. Morimoto, D. Kaji, H. Haba, K. Ozeki, Y. Kudou, N. Sato, T. Sumita, A. Yoneda, T. Ichikawa, Y. Fujimori, S. Goto, E. Ideguchi, Y. Kasamatsu, K. Katori, Y. Komori, H. Koura, H. Kudo, K. Ooe, A. Ozawa, F. Tokanai, K. Tsukada, T. Yamagichi, A. Yoshida: *Journal of the Physical Society of Japan* 78 (2009), 064201.

Yu. Ts. Oganessian, F. Sh. Abdullin, P. D. Bailey, D. E. Benker, M. E. Bennett, S. N. Dmitriev, J. G. Ezold, J. H. Hamilton, R. A. Henderson, M. G. Itkis, Yu. V. Lobanov, A. N. Mezentsev, K. J. Moody, S. L. Nelson, A. N. Polyakov, C. E. Porter, A. V. Ramayya, F. D. Riley, J. B. Roberto, M. A. Ryabinin, K. P. Rykaczewski, R. N. Sagaidak, D. A. Shaughnessy, I. V. Shirokovsky, M. A. Stoyer, V. G. Subbotin, R. Sudowe, A. M. Sukhov, R. Taylor, Yu. S. Tsyganov, V. K. Utyonkov, A. A. Voinov, G. K. Vostokin, P. A. Wilk: *Physical Review C* 83 (2011), 054315.

K. Morita, K. Morimoto, D. Kaji, H. Haba, K. Ozeki, Y. Kudou, T. Sumita, Y. Wakabayashi, A. Yoneda, K. Tanaka, S. Yamaki, R. Sakai, T. Akiyama, S. Goro, H. Hasebe, M. Huang, T. Huang, E. Ideguchi, Y. Kasamatsu, K. Katori, Y. Kariya, H. Kikunaga, H. Koura, H. Kudo, A. Mashiko, K. Mayama, S. Mitsuoka, T. Moriya, M. Murakami H. Murayama, S. Namai, A. Ozawa, N. Sato, K. Sueki, M. Takeyama, F. Tokanai, T. Yamaguchi, A. Yoshida: *Journal of the Physical Society of Japan* 81 (2012) 103201.

Yu. Ts. Oganessian, F. Sh. Abdullin, C. Alexander, J. Binder, R. A. Boll, S. N. Dmitriev, J. Ezold, K. Felker, J. M. Gostic, R. K. Grzywacz, J. H. Hamilton, R. A. Henderson, M. G. Itkis, K. Miernik, D. Miller, K. J. Moody, A. N. Polyakov, A. V. Ramayya, J. B. Roberto, M. A. Ryabinin, K. P. Rykaczewski, R. N. Sagaidak, D. A. Shaughnessy, I. V. Shirokovsky, M. V. Shumeiko, M. A. Stoyer, N. J. Stoyer, V. G. Subbotin, A. M. Sukhov, Yu. S. Tsyganov, V. K. Utyonkov, A. A. Voinov, G. K. Vostokin: *Physical Review Letters* 109 (2012), 162501.